

gezondheid

De aanpak van een CL-uitbraak

Een flink abces door CL bij de lymfeklier aan de achterpoot.

De besmettelijke bultenziekte CL werd twee jaar geleden vastgesteld bij stamboek-Suffolks. De ziekte had kans gezien zich te verspreiden naar meerdere bedrijven. Het PVV besloot subsidie te verstrekken, zodat de GD in samenwerking met het stamboek de ziekte kon aanpakken. Na drie onderzoeksrondes zijn vrijwel alle besmette dieren bij de deelnemers afgevoerd.

De aandoening Caseous lymfadenitis (CL) kwam voorheen in Nederland maar hoogst zelden voor bij schapen en elk geval was gerelateerd aan de import van dieren. Voorbeelden daarvan zijn importen van Solognotes uit Frankrijk, Charollais uit het Verenigd Koninkrijk, slachtschapen uit Spanje en schapen uit Duitsland. Al die incidenten werden tijdig ontdekt, waardoor de ziekte geen vaste voet aan de grond kreeg in de schapenhouderij.

De uitbraken in de Nederlandse Suffolk-populatie hebben eveneens een buitenlandse herkomst. Het eerste CL-besmette bedrijf importeerde vanaf 2004 regelmatig Britse fokdieren. In het Verenigd Koninkrijk is CL een fors probleem. De ziekte, die maandenlang verborgen kan blijven, heeft zich er de laatste tien jaar gestaag verspreid, vooral bij de rassen die slachtlamvaderdieren leveren. Vanwege de Britse CL-problematiek roept de Gezondheidsdienst voor Dieren fokkers al jaren op om alleen CL-vrije fokdieren te importeren en toevoegingonderzoek (zie kader Importeren) te laten verrichten voordat ze de nieuwe dieren aan hun eigen koppel toevoegen.

INVENTARISATIE

Na de ontdekking van CL in het voorjaar van 2010 toonde een inventarisatie van de GD aan dat meerdere bedrijven fokmateriaal van het importerende bedrijf hadden aangekocht. De contactbedrijven en een tweede importerend fokbedrijf werden als risicobedrijf aangemerkt. De



Schaap met CL-bult onder de kaaktak. Bij ongeschoren schapen kan een dergelijk abces gemakkelijk verborgen zijn onder de wol.



CL-abces in de hals van een schaap.

GD adviseerde vervolgens CL gericht te bestrijden. Vanwege het gevaar voor de Nederlandse schapenhouderij, namelijk de reële kans van verspreiding naar andere rassen en vleeslambedrijven, subsidieerde het Productschap Vee en Vlees (PVV) het bestrijdingsproject.

Het doel van dit project was tweeledig. Allereerst een inventarisatie van de CL-situatie bij leden van het Suffolk Stamboek Nederland (SSN), bij afnemers van fokmateriaal van risicobedrijven alsook bij fokkers van andere organisaties die direct of indirect betrokken zijn geweest bij de import van besmette fokdieren. Daarnaast moest het project een eerste aanzet geven tot de bestrijding en monitoring van CL bij schapen in Nederland. In het project werkten SSN en GD nauw samen. Helaas werd al snel duidelijk dat de ziekte inmiddels verslept was naar andere bedrijven. CL is een lastige aandoening. Geïnfecteerde dieren ogen vaak

niet ziek. Ze krijgen wel bulten die pas twee tot zes maanden na de besmetting ontstaan. Veel bulten vallen niet op; de bulten kunnen inwendig zitten en oppervlakkige ontstoken lymfeknopen worden door de wol verborgen. Als de abcessen doorbreken, komen grote aantal-

Importeren

Bij de import van fokdieren is het belangrijk om eerst het hele koppel van herkomst grondig te inspecteren. Let goed op de aanwezigheid van bulten, maar ook op het voorkomen van andere aandoeningen, zoals jaagsiekte. Laat bloedonderzoek op CL verrichten en importeer de dieren pas na gunstige testuitslagen. Bij aankomst op het bedrijf in Nederland dienen de nieuwe dieren een half jaar in quarantaine te gaan. Als daarna opnieuw het bloedonderzoek op antistoffen gunstig is verlopen, kunnen ze bij het koppel.

len ziektekiemen vrij die koppelgenoten kunnen infecteren. Ze dringen via beschadigingen van de huid of de slijmvliezen binnen. Behandelen van CL is niet mogelijk. De veroorzaker, de bacterie *Corynebacterium pseudotuberculosis*, kapselt zich namelijk in de lymfeklieren in en wordt daardoor onbereikbaar voor antibiotica. Na verdenking kan bloedonderzoek op antistoffen of bacteriologisch onderzoek de diagnose bevestigen.

ONDERZOEKSRONDES

De contactbedrijven binnen het SSN konden al hun dieren laten testen op CL. De contactbedrijven buiten het stamboek mochten hun aangekochte dieren laten onderzoeken. Verder konden leden van andere stamboeken deelnemen aan het project als ze mogelijk een probleem met CL hadden. De deelnemers werden verplicht om hun positieve dieren af te voeren. >>

Geiten vrijwel vrij van CL

Naast schapen kunnen geiten, runderen en paarden CL krijgen. In de Nederlandse geitenhouderij waren er in het verleden veelvuldig uitbraken. De ziekte is bij geiten sneller herkenbaar, omdat de bulten beter zichtbaar zijn door het ontbreken van wol. De geitensector gebruikt tegenwoordig CL-vrije certificaten, waardoor minder dan een procent van de bedrijven nog wel eens met CL te maken krijgt.

Heel soms treft CL ook mensen. In Nederland is dat nog nooit vastgesteld; de meeste beschrijvingen komen uit Australië, een enkele uit Nieuw-Zeeland en de Verenigde Staten. Vrijwel alle patiënten kwamen beroepsmatig veel in aanraking met vee: boeren, herders, scheerders en slachthuispersoneel. Van één consument is bekend dat die besmet raakte na het drinken van rauwe geitenmelk.

De meeste risicobedrijven hebben hun schapen laten onderzoeken. Op ruim twintig procent van de bedrijven toonde bloedonderzoek CL aan. Alle besmette schapen waren of rechtstreeks afkomstig van een van de twee bronbedrijven of geïmporteerd uit het Verenigd Koninkrijk. Na de eerste onderzoeksronde werd verder duidelijk dat het vinden van de bulten bij positieve schapen zeer lastig is. Een zorgvuldige controle lukt eigenlijk alleen als de schapen kort daarvoor zijn geschoren.

In de tweede onderzoeksronde bleek dat de ziekte zich op een aantal contactbedrijven verspreid had naar koppelgenoten. Opmerkelijk genoeg testten sommige schapen positief, terwijl het laatste contact met een besmet dier eerder dan een half jaar ervoor was. Een verklaring hiervoor kan zijn dat de incubatietijd langer duurde. Ook is het mogelijk dat de bacterie in de omgeving heeft overleefd en de schapen later heeft geïnfecteerd. Tot slot kan een dergelijk schaap in de eerste ronde onterecht negatief hebben getest.

In de derde en laatste onderzoeksronde werden op één bedrijf nog twee besmette schapen gevonden, waarvan één schaap

bulten had. Bacteriologisch onderzoek bevestigde de aanwezigheid van de CL-bacterie. Bij slachtlamproducenten met Suffolk-rammen afkomstig van een van beide risicobedrijven en bij een Blue du Maine-fokker met verdachte bulten bij de dieren is geen CL aangetoond.

SUCCESVOL

In drie onderzoeks rondes is het dus vrijwel gelukt om CL bij de deelnemers uit te bannen. Helaas hebben niet alle contactbedrijven de risicodieren laten onderzoeken. Ook werden er in de laatste onderzoeksronde op één bedrijf nog twee besmette schapen gevonden. De kans bestaat dus dat niet alle geïnfecteerde dieren zijn opgespoord.

Bij het SSN zijn wel de vrije bedrijven bekend, waar afnemers veilig fokdieren kunnen aanschaffen.

Om de kans op nieuwe insleep te beperken adviseert het SSN om bij aankopen de bloeuitslagen bij de verkoper op te vragen. Tijdens de ledenvergadering van het SSN is niet gekozen voor een certificeringsprogramma, zoals dat in de geitenhouderij goed functioneert en dat geschikt gemaakt kan worden voor de schapenhouderij. Dit zou meer zekerheid hebben gegeven. Wel heeft het SSN een importcontrole verplicht gesteld voordat dieren worden opgenomen in het stamboek. Dat is een goede maatregel. <<

Vaccinatie

Tijdens het bestrijdingsproject kwamen geïmporteerde schapen aan het licht die positief reageerden in de test, terwijl ze geen uitwendige bulten hadden. Al deze schapen waren afkomstig uit het Verenigd Koninkrijk. De dieren zijn mogelijk geënt tegen CL. In het VK is geen vaccin geregistreerd, maar besmette bedrijven kunnen ontheffing krijgen voor een Australisch vaccin. De bloedtest kan geen onderscheid maken tussen gevaccineerde en besmette dieren. Dit houdt een risico in bij importen. Ook gevaccineerde dieren houden een risico in, want een dergelijk dier is hoogstwaarschijnlijk afkomstig van een besmet bedrijf, anders zou er niet zijn geënt.

TEKST: WIM HAVERSLAG (SUFFOLK STAMBOEK NEDERLAND), FOTO: WIES HAVERSLAG

Wim Haverslag:

'De schade is beperkt gebleven'



Hoofdinspecteur Wim Haverslag van Suffolk Stamboek Nederland

Als inspecteur van het Suffolk Stamboek Nederland werd ik in het aflamseizoen 2010 verrast door een fokker van wie goede fokkooien werden afgevoerd voor de dood. Twee dierenartsen van de Gezondheidsdienst voor Dieren stelden in maart 2010 CL vast op dit bedrijf. Na overleg met de GD en het Productschap Vee en Vlees is een onderzoeksproject opgestart dat volledig is gesubsidieerd door het PVV. Eerst werd een inventarisatie gemaakt van de risicobedrijven. Deze risicobedrijven konden hun dieren laten onderzoeken op CL. Hierdoor zijn weer nieuwe risicobedrijven opgespoord. Nu, twee jaar later, kan het SSN een moeilijke periode afsluiten. Sommige leden hebben veel dieren moeten opruimen vanwege CL en veel afzet van fokmateriaal buiten het stamboek is verloren gegaan. Maar uiteindelijk is de schade redelijk beperkt gebleven door het voortvarende optreden van het destijds zittende bestuur, de goede samenwerking met de GD en de medewerking van onze leden die de positieve dieren van hun bedrijf hebben afgevoerd.

Het stamboek is tevreden over het verloop van dit traject en heeft vervolgmaatregelen genomen. Zo wordt er bij deelname aan keuringen geëist dat een risicobedrijf, waar positieve schapen zijn aangetroffen, na afvoer van deze dieren, met een tussentijd van zes maanden twee keer negatief is getest op CL. Importdieren worden pas opgenomen in het stamboek nadat ze twee keer een negatieve bloedtest op CL hebben met een tussentijd van zes maanden. Het SSN hoopt met deze maatregelen CL-insleep binnen het Suffolkstamboek in de toekomst te voorkomen.